

УДК 343.322:343.9

DOI 10.33244/2617-4154.4(13).2023.114-123

Д. О. Поліщук,
аспірант кафедри кримінального
права та процесу,
Державний податковий університет
e-mail: polishchukdmityi1@gmail.com,
ORCID ID 0009-0006-9421-6700

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ГЕНЕЗИС ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Війна в Україні стала важким випробуванням не лише в морально-етичному, культурному, національно-економічному та політичному вимірах, а й у правовому. Практика показала, що чинне законодавство загалом і кримінальне зокрема не готове до викликів сьогодення. Проблеми колабораціонізму, їх поняття, ознаки і види, які розглядали в роки Другої світової війни, стали актуальними знову сьогодні. Генезис кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність показав зміну сутності та форми цього поняття в історичній ретроспективі.

З моменту проголошення незалежності України і до російського вторгнення 2014 року питання колабораціонізму та колабораційної діяльності не були предметом окремих юридичних (особливо кримінальних) досліджень. Очевидно, що поштовхом для початку вказаних досліджень стала окупація частини території України. Водночас в Україні явище колабораціонізму все ще залишається недостатньо дослідженим у юридичній науці.

У зв'язку з тим, що на тимчасово окупованих територіях України колабораційна діяльність у різних її проявах та формах стала реальною загрозою безпеці нашої держави, Законом України від 03.03.2022 № 2108-IX було доповнено КК України новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність». Кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 111-1 КК України з набуття чинності цієї статті стрімко зростає.

У роботі виділена проблема неоднозначності тлумачення поняття колабораційної діяльності у зв'язку з тим, що досить важко провести чітку межу між діями, необхідними для того, щоб пережити окупацію, і добровільною цілеспрямованою співпрацею з ворогом. Автором виявлені проблемні аспекти законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні у сучасних умовах і запропоновано декілька заходів щодо їх вирішення.

Враховуючи те, що колабораціонізм завдає шкоди національній безпеці України та становить пряму загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу та іншим національним інтересам України, доповнення статті 111-1 Кримінального кодексу України є доцільним та виправданим.

Ключові слова: законодавча регламентація кримінальної відповідальності, колабораціонізм, колабораційна діяльність, кримінальне правопорушення, окупаційна влада, окупована територія.

Постановка проблеми. Після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України законотворці зіштовхнулися з необхідністю запровадити додаткові види кримінальної відповідальності, які б визначили певні кордони між дозволеною і прийнятною поведінкою громадян України та поведінкою, яка становить загрозу безпеці України, і є небезпечною, непринятною, зокрема поведінка тих громадян України, хто перебував на тимчасово окупованій території України чи території, тимчасово контролюваній армією російської федерації.

У зв'язку з тим, що на тимчасово окупованих територіях України колабораційна діяльність у різних її проявах та формах стала реальною загрозою безпеці нашої держави, Законом України від 03.03.2022 № 2108-IX було доповнено КК України новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» [1]. Дослідження генезису та проблемних аспектів законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні у сучасних умовах спричинене тим, що через довгу відсутність цього виду кримінального правопорушення у законодавстві України та малодослідженість цієї проблематики в наукових колах виникли проблеми на практиці після введення в дію нової ст. 111-1 КК України щодо чіткого розмежування між різними формами співпраці з ворогом. У КК України є кілька статей, які можуть охоплювати один і той самий вид колабораційної діяльності одночасно, але покарання за них різні (наприклад, проблеми відмежування ч. 1 ст. 111-1 та ст. 436-2 КК України «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників»; ч. 4 ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України «Пособництво державі-агресору»; ч. 5 ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України; ч. 6 ст. 111-1 та ст. 436-2 КК України; ч. 7 ст. 111-1 та ст. 111 КК України «Державна зрада») [1]. Є й інша проблема – неспівмірність кримінального правопорушення з покаранням за нього.

Кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 111-1 КК України з початку введення в дію цієї статті стрімко зростає, що є свідченням актуальності та критичності даного виду кримінальної відповідальності. У Єдиному звіті про кримінальні правопорушення за березень-грудень 2022 року за ст. 111-1 КК України обліковано 3 851 кримінальних правопорушень, з них 620 – з обвинувальним актом; за січень-листопад 2023 року за досліджуваною статтею обліковано 3 178 кримінальних правопорушень, з них 890 – з обвинувальним актом [11].

Ризик співпраці окремих груп жителів або соціальних сфер окупованих територій з окупаційною владою зростає зі збільшенням відрізка часу, впродовж якого територія України буде перебувати під окупацією терористичної рф. У зв'язку з тим, що ворог

використовує різноманітні технології психологічного та фізичного тиску з метою схилити та змусити населення окупованих територій до співпраці, виникає нагальна потреба в активізації наукових розробок з означеної проблематики, особливо в контексті вирішення завдань, пов'язаних із законодавчою регламентацією кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність вивчали такі українські науковці: М. Акімов, А. Політова, М. Рубашенко, Ю. Письменський, а також зарубіжна вчена Д. Рудакова та інші, а також історики, психологи та політологи.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є визначення генезису кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та пошук заходів щодо вирішення проблемних аспектів законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Факти здійснення колабораційної діяльності не є новими для громадян України, так як війна росії проти України триває вже дев'ятий рік. Вагомого значення та актуальності поняття колабораційної діяльності набрало після 24 лютого 2022 р. з моменту початку широкомасштабної агресії проти України з боку російської федерації, коли збільшилася кількість українців, які змушені виживати в окупації.

Незважаючи на те, що в українському законодавстві цей термін вперше з'явився у березні 2022 року, але початок його генезису у світовій історії значно давніший, який потребує дослідження. Використання історичної спадщини є важливим джерелом побудови сучасної системи кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність з метою ефективної протидії та запобігання цьому виду злочинної діяльності в Україні. Аналіз наявних публікацій доводить, що єдиного підходу до тлумачення цього визначення не існує. Колабораційна діяльність є досить широким і багатогранним історичним явищем, що супроводжує людство під час усіх збройних конфліктів між державами, здебільшого населення вимушене співпрацювати з окупаційними силами в таких умовах, але й часто траплялися випадки добровільної зрадницької співпраці. Найбільшої уваги цей феномен отримав у контексті досліджень Другої світової війни, а окремі його аспекти стали об'єктом дослідження з 20 лютого 2014 року з початком збройної агресії російської федерації проти України.

Д. Рудакова у своєму дисертаційному дослідженні слушно відмітила, що французький термін *collaboration* спочатку використовували для позначення співробітництва (*cooperation*) у різних формах. Перша згадка французького терміна *collaborateur*, що перекладається як «колаборант», припадає ще на роки наполеонівських воєн і характеризує тих жителів Франції, які займалися контрабандою товарів із Великої Британії, оскільки у ті часи було заборонено Наполеонівським декретом 1806 року всім союзним і залежним від Французької імперії державам торгувати з Туманним Альбіоном. Колаборантами в ті часи визнавали і тих осіб, які надавали допомогу французьким монархістам незаконно покидати територію імперії. Пізніше, в роки Першої світової війни співпрацю місцевих жителів із німецькою окупаційною владою у Франції та

Бельгії називали колабораціонізмом. У цей час таке поняття не мало негативного значення. Лише після Другої світової війни цей термін набув вужчого сучасного значення зради як незаконне протиправне діяння (свідома співпраця жителів окупованої території з окупаційною владою) з установленою відповідальністю, тоді як термін cooperation став позначати вимушений або обов'язковий контакт між окупованим населенням та окупантами [14].

Відповідно до наукового дослідження А. Політової та М. Акімова, колабораціонізмом під час Другої світової війни офіційно називали співпрацю між Німеччиною та французьким урядом Віші. Маріонетковий режим Віші під проводом маршала Петена офіційно визнав гітлерівську окупацію частини Франції і проголосив курс на співпрацю із загарбником, і це стало початковим прикладом «колабораційного режиму». У ті роки трактування терміна «колабораціонізм» було досить розмитим, поверхневим, його рідко використовували в нормативно-правових актах. Цей термін трапляється в актах Тимчасового уряду Французької Республіки. Тимчасова консультативна асамблея Французької Республіки 24 серпня та 26 вересня 1944 р. ухвалила закони, які встановлювали відповідальність за колабораціонізм як загрозу «національній єдності, правам і рівності усіх громадян Франції». За звинуваченнями в колабораціонізмі після визволення Франції було страчено 3 920 осіб, близько 1 500 засуджено до позбавлення волі та виправних робіт, 39 000 отримали інші кримінальні покарання. Крім того, ще близько 9 000 осіб було страчено без судового вироку, а ще 20 000 жінок зазнали публічного осуду та презирства за їхні стосунки з німецькими окупантами. У повоєнній Європі це був, напевно, винятковий випадок юридичного закріплення злочину «колабораціонізму». 1953 року була оголошена амністія для колишніх колабораціоністів, але колабораціонізм тривалий час залишався поза рамками публічного дискурсу. Наприклад, СРСР активно використовували термін «колабораціоніст» у пропагандистських цілях, проте так і не визнали за доцільне його легалізувати [13].

З моменту проголошення незалежності України і до російського вторгнення у 2014 році питання колабораціонізму та колабораційної діяльності не були предметом окремих юридичних (особливо кримінальних) досліджень. Очевидно, що поштовхом для початку вказаних досліджень стала окупація частини території України. Аналіз нормативно-правових документів України показав, що в законопроекті від 17.03.2014 № 4473 «Про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України» [7] у ст. 4 міститься перша згадка та запропоновано визначення «колабораційної діяльності»: *«Діяльність, яка прямо або опосередковано спрямована на підтримку зміни конституційного ладу України на окупованій території України, співпраця громадян України з окупантами на шкоду України, в тому числі, з органами влади, створеними в неконституційний спосіб, є підставою для припинення нарахувань та виплати всіх видів виплат (в тому числі, заробітної плати та соціальної допомоги) особам, які її здійснюють»*. 19.03.2014 С. В. Соколов подав однойменний законопроект № 4473-1, у ст. 10 якого було запропоноване інше визначення «колабораційної діяльності»: *«Умисне, добровільне співробітництво у будь-якій формі з окупаційною державою або її представниками на шкоду державним інтересам України вважається*

державною зрадою і тягне за собою кримінальну відповідальність» [8]. У результаті законопроект № 4473-1 став законом, але після внесення змін до законопроекту до другого читання з документа зникли норми про колабораційну діяльність. 2017 року був наступний крок до спроби криміналізації колабораційної діяльності. Однак у законопроектах від 09.03.2017 № 6170 [9], від 20.12.2017 № 7425 [10] і від 20.12.2017 № 7426 [4] запропоновано інший термін – «колабораціонізм» та нормативно визначено заборону цього діяння і прописано його форми. Так, наприклад, у законопроекті № 7425 «Про захист української державності від проявів колабораціонізму» колабораціонізм визначали як «співробітництво з ворогом, сприяння у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, надання ворогу допомоги під час підготовки та проведення агресії, при розгортанні збройного конфлікту» [10]. Основною ідеєю законопроекту № 7425 було створення спеціального квазісудового органу – Комісії з питань розгляду фактів колабораціонізму. Усі три зазначені законопроекти були відкликані. Наприкінці 2019 року до Верховної Ради України IX скликання знову було подано законопроекти, у яких згадувався термін «колабораціонізм»: законопроекти від 06.12.2019 № 2549 [3] та від 23.02.2021 № 5135 [5] також згадують саме цей термін. Автори цього законопроекту відмовилися від ідеї попередників створити спеціальну комісію й запропонували просто доповнити Кримінальний кодекс України статтею 111-1 «Колабораціонізм». 05.03.2021 законопроект № 5135 було замінено новим законопроектом від 24.02.2021 № 5144, у якому термін «колабораціонізм» був замінений терміном «колабораційна діяльність». Саме цей законопроект № 5144 був прийнятий 03.03.2023 та його положення доповнили КК України статтею 111-1 [2].

Стаття 111-1 КК України складається з 8 частин, кожна з яких містить по декілька складів кримінальних правопорушень [1], які передбачають публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора в ідеологічній, організаційно-розпорядчій, адміністративно-господарській, пропагандистській, матеріально-ресурсній, господарській, правовій, освітній, виборчій, політичній, інформаційній, правоохоронній, судовій та військовій сферах, тобто в основних сферах життєдіяльності держави. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність є подібною за діяннями до тих, які передбачені ст. 111 КК України «державна зрада» [1]. Важливою розмежувальною ознакою цих складів кримінальних правопорушень є період учинення діяння – до окупації території це державна зрада, а після окупації – один із видів колабораційної діяльності. Однак не можемо цю ознаку вважати універсальною, оскільки її не можна застосувати до всіх випадків.

Проблема неоднозначності тлумачення поняття колабораційної діяльності все ще зберігається у зв'язку з тим, що важко провести чітку межу між діями, необхідними для того, щоб пережити окупацію, і добровільною цілеспрямованою співпрацею із ворогом. Досить часто поняття колабораційна діяльність ототожнюють із поняттям

колабораціонізм. М. Рубашенко у своєму науковому дослідженні історичного та кримінально-правового вимірів термінологічного плюралізму визначень, які зазвичай ототожнюють із термінами «колаборація», «колабораціонізм», «співпраця», «колабораційна діяльність», провів чіткі межі між кожним із цих термінів. Так, наприклад, генезис терміна «колабораціонізм» показав, що він спочатку переважно мав вузький ідеологічний відтінок «щирої» співпраці і був більш узагальненим феноменом, а не конкретними діями, що ним охоплюються. Пізніше «колабораціонізм» завжди мав негативне значення зрадницької співпраці з окупантом. М. Рубашенко зазначає, що «оцінка терміна «колабораційна діяльність» з огляду на історичні та семантичні аспекти є двоякою». З одного боку, він має декілька переваг перед більш відомими його відповідниками, оскільки передбачає широкий спектр діянь, що ним охоплюються. З іншого – погоджуємося із М. Рубашенко, що термін «колабораційна діяльність» із негативним змістом є винаходом виключно вітчизняного законодавця та, як наслідок, «надбання» національного кримінального права [12, с. 133].

Проблемними аспектами законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні у сучасних умовах є законодавче конкретне відмежування співпраці з окупантами, яка несе явно негативне забарвлення та, для прикладу, діяльність людей, які, щоб заробити на життя на окупованій території, вимушено працюють електриками, лікарями чи прибиральниками і за які не повинно бути передбачено кримінальної відповідальності. Наступною проблемою, яка є дотичною до першої, є проблема відсутності ознаки добровільності у всіх частинах статті, яка встановлює кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність.

Про недосконалість конструкції статті 111-1 КК України свідчить поява нових законопроектів із пропозиціями внесення змін до нововведеної статті. Проблема полягає в тому, що через створення багатьох самостійних кримінально-правових норм щодо колабораційної діяльності, з яких кожна може розглядатися як спеціальна, хоча фактично вона не є такою, спричинено колізію нормативно-правових актів. Наприклад, санкції ч. 1 ст. 111-1 КК України, які передбачають позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років не можуть бути застосованими до безробітних. Цю проблему можна вирішити, як вдало запропоновано у законопроекті від 05.01.2023 № 8301-1, доповненням санкції чч. 1 та 2 ст. 111-1 КК України такими видами покарань, як штраф та громадські роботи [6].

На нашу думку, з метою подолання проблеми колізії нормативно-правових актів у сфері колабораційної діяльності варто оптимізувати кількість форм протиправної поведінки громадян України та зменшити їх кількість з огляду на реальну судову практику. Враховуючи те, що колабораціонізм завдає шкоди національній безпеці України та становить пряму загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу та іншим національним інтересам України, доповнення статті 111-1 КК України є доцільним та виправданим.

Висновки. Отже, виявлені проблемні аспекти законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні у сучасних умовах свідчать про потребу в удосконаленні статті 111-1 КК України. Нова редакція ст. 111-1

КК України повинна усунути всі існуючі колізії, як варіант, можна охопити діяння, які передбачені ст. 436-2 КК України «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її учасників» в основній статті 111-1 КК України. Не бачимо сенсу розмножувати значну кількість різних статей у КК України, які передбачають відповідальність за колабораційну діяльність, якщо це все можна викласти в одній спеціальній статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. (Редакція від 01.12.2023, підстава – 3442-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) від 24.02.2021 № 5144. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25699> (дата звернення: 01.12.2023).
3. Проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораціонізм) від 06.12.2019 № 2549. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/296> (дата звернення: 01.12.2023).
4. Проект Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо колабораціонізму та посилення відповідальності за державну зраду) від 20.12.2017 № 7426. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63193 (дата звернення: 01.12.2023).
5. Проект Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України (щодо кримінальної відповідальності за адміністративне, економічне, військове, політичне, військово-політичне та інше співробітництво з державою-агресором – колабораціонізм) від 23.02.2021 № 5135. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25706> (дата звернення: 01.12.2023).
6. Проект Закону України про внесення змін до статті 111-1 Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за колабораційну діяльність від 05.01.2023 № 8301-1. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41119> (дата звернення: 04.12.2023).
7. Проект Закону України про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованих територіях України від 17.03.2014 № 4473. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50285 (дата звернення: 01.12.2023).
8. Проект Закону України про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України від 19.03.2014 № 4473-1. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50320 (дата звернення: 01.12.2023).
9. Проект Закону України про заборону колабораціонізму від 09.03.2017 № 6170. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61312 (дата звернення: 01.12.2023).
10. Проект Закону України про захист української державності від проявів колабораціонізму від 20.12.2017 № 7425. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63192 (дата звернення: 01.12.2023).

Полищук Д. О. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність: генезис та проблемні аспекти законодавчої регламентації в Україні у сучасних умовах

11. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-листопад 2023 року / Офіційний вебсайт Офісу Генерального Прокурора України. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
12. Рубашенко М. А. «Колаборація», «колабораціонізм», «співпраця», «колабораційна діяльність»: історичний та кримінально-правовий виміри термінологічного плюралізму. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 162. С. 131–156. URL : <https://doi.org/10.21564/2414-990X.162.285405>
13. Politova A. S., Akimov M. O. Criminal liability for collaborationism: is there a need to establish it in Ukraine? 2020. Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law. Part 2. P. 406–422 (Baltija Publishing 2020). URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/58/1059/2318-1?inline=1>
14. Rudakova D. Civilian Collaboration in Occupied Ukraine and Crimea, 1941–1944: A Study of Motivation. Doctoral Thesis. Perth: The University of Western Australia. 2018. URL : <https://doi.org/10.4225/23/5b28915c82bd3>

REFERENCES

1. The Criminal Code of Ukraine : Law of Ukraine dated 05.04.2001 No. 2341-III. (Revision of 01.12.2023, basis – 3442-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Draft Law on Amendments to Certain Legislative Acts (regarding the establishment of criminal liability for collaboration) of 24.02.2021 No. 5144. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25699> (accessed December 01, 2023).
3. Draft Law on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine (regarding the establishment of criminal liability for collaborationism) of 06.12.2019, No. 2549. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/296> (accessed December 01, 2023).
4. Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine (regarding collaborationism and strengthening of responsibility for high treason) of 20.12.2017 No. 7426. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63193 (accessed on December 01, 2023).
5. Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Procedure Code of Ukraine (regarding criminal liability for administrative, economic, military, political, military-political and other cooperation with the aggressor state – collaborationism) of 23.02.2021 No. 5135. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25706> (accessed 01.12.2023).
6. Draft Law on Amendments to Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine on Improving Liability for Collaboration Activities of 05.01.2023 No. 8301-1. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41119> (accessed December 04, 2023).
7. Draft Law on Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens in the Temporarily Occupied Territories of Ukraine of 17.03.2014 No. 4473. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50285 (accessed December 01, 2023).

8. Draft Law on Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens in the Temporarily Occupied Territories of Ukraine of 19.03.2014 No. 4473-1. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50320 (accessed on December 01, 2023).

9. Draft Law on the Prohibition of Collaborationism of 09.03.2017 No. 6170. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61312 (accessed December 01, 2023).

10. Draft Law on the Protection of Ukrainian Statehood from Manifestations of Collaborationism of 20.12.2017 No. 7425. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63192 (accessed December 01, 2023).

11. Unified report on criminal offenses for January-December 2022. Unified report on criminal offenses for January-November 2023. Official website of the Office of the Prosecutor General of Ukraine. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

12. Rubashchenko, M. A. (2023). "Collaboration", "Collaborationism", "Cooperation", "Collaborative Activity": Historical and Criminal Legal Dimensions of Terminological Pluralism. *Problems of Legality*, 162, 131–156. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.162.285405>

13. Politova A. S., Akimov M. O. Criminal liability for collaborationism: is there a need to establish it in Ukraine? 2020. Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law. Part 2. P. 406–422 (Baltija Publishing 2020). URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/58/1059/2318-1?inline=1>

14. Rudakova D. Civilian Collaboration in Occupied Ukraine and Crimea, 1941–1944: A Study of Motivation. Doctoral Thesis. Perth: The University of Western Australia. 2018. URL : <https://doi.org/10.4225/23/5b28915c82bd3>

D. O. Polishchuk. CRIMINAL LIABILITY FOR COLLABORATION: GENESIS AND PROBLEMATIC ASPECTS OF LEGISLATIVE REGULATION IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

The war in Ukraine has become a severe test not only in the moral, ethical, cultural, national, economic and political dimensions, but also in the legal one. Practice has shown that the current legislation in general, and criminal law in particular, is not ready for the challenges of today. The problems of collaborationism, its concept, signs and types, which were considered during the Second World War, have become relevant again today. The genesis of criminal liability for collaboration has shown a change in the essence and form of this concept in historical retrospect.

Since the declaration of Ukraine's independence and until the Russian invasion in 2014, the issues of collaborationism and collaboration activities have not been the subject of separate legal (especially criminal) research. Obviously, the impetus for the start of these studies was the occupation of part of the territory of Ukraine. At the same time, in Ukraine, the phenomenon of collaborationism is still insufficiently studied in legal science.

Due to the fact that in the temporarily occupied territories of Ukraine, collaboration in its various manifestations and forms has become a real threat to the security of our state, the Law of Ukraine No. 2108-IX of 03.03.2022 supplemented the Criminal Code of Ukraine with a new Article 111-1 "Collaboration". The number of registered criminal offenses under Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine has been growing rapidly since the enactment of this article.

The paper highlights the problem of ambiguity in the interpretation of the concept of collaboration, due to the fact that it is very difficult to draw a clear line between the actions necessary to survive the occupation and voluntary purposeful cooperation with the enemy. The author identifies the problematic aspects of legislative regulation of criminal liability for collaboration in Ukraine in the current context and proposes several ways to address them.

Given that collaborationism harms the national security of Ukraine and poses a direct threat to the State sovereignty, territorial integrity, constitutional order and other national interests of Ukraine, the amendments to Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine are appropriate and justified.

Key words: *legislative regulation of criminal liability, collaborationism, collaboration activities, criminal offense, occupation authorities, occupied territory.*

Стаття надійшла до редколегії 22 листопада 2023 року